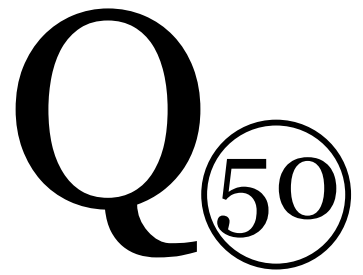

Reptes de l'educació permanent i popular per a la vida

Quaderns d'Educació Contínua

Reptes de l'educació permanent i popular per a la vida

Editors

Iolanda Corella Llopis
i pep aparicio guadas

Consell de direcció i coordinació

Tere Vila, Encarna Such Cardona,
Juanma Sanchis Marqués, M. Nieves
Roselló, María José Picher, Carlos
Pallarés, Rosa Navarro, Pascual Múrcia
Ortiz, Dolors Monferrer Ferrando, Rosa
M. González Conca, Goio Fidel Sarmiento,
Manuela Fuentes Martínez, Lorena
Ordiñana Pérez, Marta Malet Carol, Mila
Grau Alepuz, Loles Martínez Cebrián,
María Gabarda Riofrio, Francisca Borox
López, Isabel Aparicio Guadas

Consell de redacció i assessorament

Antonia de Vita (UNIVR), Dolors Vinyoles
(Escola de la Dona-Diputació de Barcelona),
Inma Vilatersana, Jordi Vallespir (UIB),
Antoni Tort (UVIC), Joan M. Senent (UV),
Manuel Rodríguez (UV), José Ignacio Rivas
(UMA), Piorgiorgio Reggio (UNICATT),
Cruz Prado (ULASALLE), Anna Maria Piussi
(UNIVR), Agustí Pascual (UV), Isabel Redaño
Francés (IPF), Sebas Parra † (UdG), Josep
Mª Navarro i Cantero (LFCOOP), Peter

Mayo (UM), Vicent Mas (UA), Àngel Marzo
(UB), Manel Martí Puig (UJI), Fernando
Marhuenda (UV), Fernando López Palma
(UB), Licinio C. Lima (UMINHO), Colin
Lankshear (JCU), Michele Knobel † (MSU),
Francesc Hernández Dobon (UV), Francisco
Gutiérrez † (ULASALLE), Anna Gómez
(UVIC), Paula Guimarães (UL), Pep Lluís
Grau, Gloria Díaz (UB), Joan Colomer (UdG),
José Clovis Azevedo (Centro Universitário
Metodista IPA), Rafa Castelló (UV), Isabel
Carrillo (UVIC), Marián Aleson Carbonell
(UA), Xavier Besalú (UdG), Antonio Benedito
(UV), José Beltrán Llavador (UV), Clara Arbio
González (UV), Vicent Aparicio (UV), Marina
Aparicio Barberán (IPF), Consol Aguilar (UJI),
David Abril (UIB), Lorís Viviani (IPF), Mariola
Aparicio Cortés (EOI Xàtiva), Mercè Morey
(UIB), Diego Morollón (IPF), José R. Belda
Medina (UA), Eduardo Carbonero Martínez
(epAlv), Magdalena Balle García (CEPA Son
Canals, Illes Balears), Maira Tavares Mendes
(Universidade Estadual de Santa Cruz, UESC),
Júlia Haba Osca (Universitat de València)

Correcció i traducció
Joaquín Martínez Ortiz

Disseny i maquetació
gap

Quaderns d'Educació Contínua ☆ 50

Tardor 2023 · 18 €

**Títol: Homenatge a Mauricio Sotelo, Benet
Casablancas i Raquel García-Tomás**

Autor: GAP

Tècnica: collage

Dimensions: 210x210 mm

Any: 2023

**Quaderns d'Educació Contínua. Nova etapa
Redacció, secretaria i administració:**

C/. Sant Agustí, 7 • 46800 Xàtiva
tarepa.pv@gmail.com

ISSN: 1575-9016

ISSN: 2605-1796 (digital)

Dipòsit legal: V-5125-2000

Revista indexada en GeoDatos: Indexador de Geografia e Ciências Sociais
<http://www.dge.uem.br>

(Quaderns d'Educació Contínua
no es fa responsable de les opinions
dels col·laboradors de la revista.)

IPF: Institut Paulo Freire • UV: Universitat de València • UdG: Universitat de Girona • UVIC: Universitat de Vic • UJI: Universitat Jaume I de Castelló • UA: Universitat d'Alacant • ACEFIR: Associació Catalana per l'Educació, la Formació i la Recerca/Associació Europea d'Educació d'Adults • UB: Universitat de Barcelona • FDC: Desenvolupament Comunitari • UIB: Universitat de les Illes Balears • UM: Universitat de Malta • UMINHO: Universitat del Minyo • UNIVR: Universitat de Verona • ULASALLE: Universidad de La Salle • UNICATT: Universitat Catòlica de Milà • UMA: Universitat de Màlaga • UL: Universitat de Lisboa • JCU: James Cook University • MSU: Montclair State University • LFCOOP: La Fàbrica Cooperativa

Sumari

El nostre major savi ha canviat de dimensió. Paraules de memòria al voltant de Carlos Rodríguez Brandão

Marco Raúl Mejía • 1

editorial

carpeta

L'Educació Popular i per al Desenvolupament com a gènesi de l'Educació per a la Transformació Social. Aprenentatges crítics per a la transició

Juan Jose Celorio Diaz • 9

Una reflexió crítica sobre la nostra lluita per un món més just i amorós

Antonia Darder • 24

Analfabetisme i alfabetització política des d'una perspectiva crítica

Josep Miquel Palaudàrias • 34

L'educació popular a Itàlia: "una xarxa" entre llegat i innovació

Lisa Stillo • 43

contínua

Pedagogia crítica revolucionària i pedagogia crítica global: Una conversa amb Peter McLaren

Peter McLaren; Emiliano Bosio • 57

persones, territoris i experiències

Mai he fet surf però, m'encanta com a metàfora per a l'educació permanent (i la vida)

Loris Viviani • 77

Paulo Freire i la tradició d'educació popular vinculada amb l'extensió universitària

Oscar Jara Holliday • 86

Educar des de la commoció i les narratives per promoure la comprensió, l'autonomia i el compromís

Núria Lorenzo Ramírez i Mónica Ferré Tobaruela • 96

Ètica i Espiritualitat en la pràctica educativa des de Simondon i Freire

Luisa Fernanda Rojas i Moisés Martínez • 105

Alfabetització com a gest tècnic en l'educació

Luis A. Camacho • 117

Llegir al món des de Freire i Simondon. Un acostament a l'alfabetització i al pensament tècnic

Dulce María Valdespino i Diana Jaid Martínez Navarro • 124

investigació

El paper dels aliments en l'acció col·lectiva: discutint les xarxes agroalimentàries alternatives a través de la perspectiva dels moviments socials

Francesco Vittori • 133

arxiu

dialogica

Reptes i possibilitats d'un centre d'educació adults a Balears davant l'FP

Jesús García Ferre • 153

fotografia Sebas Parra en acció • 161

llibres

Otras inapropiables. Feminismos desde las fronteras. bell hooks, Avtar Brah...

Irene Soler i Cremades • 165

Com participar

Quaderns d'Educació Contínua?

Les pàgines de la nostra revista estan obertes a tot tipus de col·laboracions relacionades amb l'Educació i la Formació de les Persones Adultes. El nostre interès és oferir la publicació a tots aquells que desitgen col·laborar en ella exposant els seus coneixements, les seues reflexions i experiències analitzades. Així com també a les persones i institucions que desitgen difondre a través dels Quaderns d'Educació Contínua les seues iniciatives i activitats dins d'aquest àmbit.

Les col·laboracions han de requerir les següents condicions bàsiques:

- L'extensió dels treballs serà de 10 pàgines en format DIN A-4, a doble espai, amb un títol que sintetitzi el seu contingut. És convenient d'intercalar apartats que divideixquen i ordenen les diferents parts de l'exposició.
- S'enviarà dues còpies del treball acompanyades d'una versió d'aquest en suport informàtic, preferentment en Winword. S'aconsella, si el tema ho permet, incloure gràfics, quadres sinòptics, etc., que il·lustren i completen el contingut del text.
- Com és natural la revista podrà realitzar una «correcció d'estil» sobre el text original, que en cap dels casos alterarà els conceptes ni l'enfocament adoptats per l'autor.
- Notícies i dades per a ser incloses en les pàgines informatives de la revista, sobre congressos, jornades, convenis, acords, programes, plans, iniciatives, projectes; cursos, conferències, debats, premis i concursos; publicacions de llibres, revistes, manuals, etc.
- Ha d'incloure sempre la font responsable i les notes de referència on el lector pugui requerir major informació.

Alfabetització com a gest tècnic en l'educació¹

Luis A. Camacho, Facultat de Filosofia i Lletres UNAM

Traducció: Joaquín Martínez Ortíz

Presentació

L'objectiu d'aquest text és tractar d'articular la noció d'alfabetització des del pensament de Paulo Freire com a gest tècnic en l'educació amb ajuda del pensament de Gilbert Simondon. El text es divideix en tres apartats, el primer tractarà d'explicar la noció d'alfabetització en el pensament de Freire, el segon apartat descriurà la noció de gest tècnic de Gilbert Simondon i el tercer apartat intentarà concloure amb l'articulació del per què l'alfabetització pot considerar-se com un gest tècnic en l'educació a la llum del pensament de Gilbert Simondon.

Alfabetització

Parlar de Paulo Freire i Gilbert Simondon resulta una provocació i una articulació complexa, però que al mateix temps sembla com si foren melodies diferents un mateix tempo que pots anar seguint i entenent l'objectiu d'aqueixes melodies. Podem trobar punts de connexió entre Freire i Simondon que ajuden a entendre la realitat i al mateix temps trobem punts paral·lels, que semblen anar per rumbos molt diferents, no obstant això, se sent una intencionalitat mateixa, una connexió enèrgica que uneix la realitat amb el pensament. Aquest és l'altre objectiu d'aquest text, saber de quina manera Freire i Simondon, des de les seues perspectives ens parlen i per què pot haver-hi punts de connexió entre ells i quin pensament podem generar a partir del que ens proposen. Encara que les seues propostes siguen diferents, quan hi ha una lectura a l'una, es comença a crear un tipus de camí pel qual podríem caminar i que aquests dos autors ens il·luminen constantment.

En el llenguatge d'ús comú el concepte d'alfabetització s'entén com un aprendre a llegir i escriure la paraula escrita, en el cas de Paulo Freire ens convida a pensar l'alfabetització de manera diferent. En el seu llibre *Pedagogía de la indignación*, a través de diferents textos ens dona diverses reflexions per a pensar l'alfabetització, no sols com una manera d'aprendre a llegir i escriure la paraula escrita, sinó que implica una dialèctica entre la lectura del món i la lectura de la paraula. En paraules de Freire: «Llegir i escriure paraules només ens fa deixar de ser ombra dels altres quan, en relació dialèctica amb la 'lectura del món', es vincula amb el que jo dic 're-escriptura' del món, és a dir amb la seua transformació.» (Freire, 2020, pàg. 112)

Per a Freire, la lectura del món com a alfabetització, és una inserció del subjecte al seu context en el qual es mou. La inserció dirà Freire implica la intervenció del subjecte en el món.

¹ Projecte "Ética y Biopolítica. Prácticas Socioeducativas Universitarias entre Tecnología y Salud" (PAPIIT IN305521, FFyL y FES Acatlán UNAM)

Cal assenyalar la importància de la crítica enfront de la vocació -inserida en la naturalesa humana- que suma a l'acte de constatar, implícit en l'acte de conèixer, la tasca d'intervindre. En realitat, la pràctica de constatació no tindria sentit si la seua prolongació necessària fora l'adaptació a la realitat. Constate no sols per a adaptar-me sinó també per a canviar o millorar les condicions objectives mitjançant la meua intervenció en el món. (Freire, 2020, pàg. 115)

Constatar que l'alfabetització és la intervenció del subjecte en el seu context. És a dir, per a Freire, la intervenció en el món és important abans que la mera adaptació del món, però què comprenem amb intervindre en el món? què s'entén per canviar o millorar les condicions objectives per mitjà de la intervenció? principalment el que Freire tracta de donar a entendre amb la «lectura del món» és que les condicions socials en les quals un subjecte viu no són determinants, en particular parlant de situacions d'opressió que descriu Freire. Sota la premissa «és difícil canviar, però possible» Freire vol constatar la seua intervenció alfabetitzant, que la condició d'un subjecte no és irrevocable i absoluta o que està dictada per una voluntat divina, ací radica el seu posicionament que es poden millorar o canviar les condicions del subjecte.

No obstant això, la cita anterior culmina amb alguna cosa més: «Algunes vegades, la mateixa adaptació a determinada situació ofensiva del ser expressa la resistència orgànica, cultural, o ambdues, de l'oprimit. És l'adaptació com a lluita, mentre el canvi no puga realitzar-se.» (Freire, 2020, pàg. 115) Una cosa contundent del pensament de Freire, és que és objectiu i posa de nou a l'educació en la realitat objectiva; l'educació no és una panacea i no tota alfabetització o lectura del món, al meu parer, ha de culminar amb una inserció en el món com l'explica Freire. A vegades l'adaptació, en tant la relació amb el mitjà, és una condició necessària de resistència davant el mitjà mateix, mentre el canvi puga tardar a succeir. El subjecte alfabetitzat no sempre és un subjecte actiu de la història, hem de reconèixer que pot triar la passivitat i la no intervenció, almenys des de la pedagogia plantejar-li com dirà Freire, que la seua condició pot millorar, però no imposar-li una manera, sinó construir un panorama amb el qual puga llegir la realitat.

Per a afegir a aquest últim punt de no imposar en l'alfabetització, igual des de qui vulga entendre el què és alfabetitzar ha de comprendre el següent:

Per descomptat que no es tracta d'imposar a la població espoliada i patidora que es rebel·le, es mobilitze, s'organitze per a defensar-se, és a dir, per a canviar el món. En realitat, independentment que treballem en l'alfabetització, la salut, l'evangelització o en tots aquests camps, es tracta de desafiar als grups populars perquè, al mateix temps que treballen específicament en cadascun, perceben, en termes crítics, la violència i la profunda injusti-

cia que caracteritzen la seua situació concreta. Més encara, volem que comprenquen que la seua situació concreta no és un destí segur o la voluntat de Déu, ni res que no pugui canviar-se. (Freire, 2020, pàg. 102)

Sense deixar de donar-li la importància a les lluites que alguns grups viuen dia amb dia, les paraules de Freire conviden a pensar que qui alfabetitza no és una persona que imposa el seu saber com el «correcte» o «el que hauria de ser», més aviat que ajuda a traduir el món de manera diferent, així mateix està en condició de respectar la visió de qui l'escolte. No obstant això, l'objectiu final sempre serà que el canvi és possible siga com siga el canvi. Això també és part de l'alfabetització, la incertesa del que pot produir.

També des del pensament de Freire, està la noció de l'esperança. Per a Freire l'esperança «Significa reconèixer que estem condicionats però no determinats; que el condicionament és la determinació de la qual l'objecte, convertint-se en subjecte, es torna conscient. Significa reconèixer que la història és temps de possibilitat i no de determinisme, que el *futur* és problemàtic i no inexorable.» (Freire, 2020, pàg. 147) El paper que juga l'esperança en l'alfabetització és crucial perquè no sols és una actitud davant el món, sinó pot arribar a ser una energia interna del subjecte que convergeix amb la lectura del món i que l'informa per al canvi. L'esperança des de Freire, per a alguns pot semblar oblidada per a l'alfabetització, però és el punt de connexió entre els subjectes. No existeix cap procés pedagògic, encara que siga ben intencionat, que no obtinga resultats sense l'esperança. Des de Freire, és clar que l'esperança s'articula des de la condició del subjecte que creu que el seu món és tal com li van dir que era, l'esperança permet al subjecte canviar la seua manera de nomenar-se a si mateix, deixar de nomenar-se com l'altre el nomena i assumir una posició per al canvi.

És clar que l'esperança no és una cosa que es done immanent al subjecte per si mateix, l'esperança també és un contagi, és una energia que funciona a nivell psicocol·lectiu, alguna cosa que m'uneix amb l'otretat. Per això mateix, qui perd l'esperança no la troba de nou en un mateix, sinó en l'exterior a ell, en el col·lectiu i en el món. Podem dir que perdre l'esperança no és un estat de depressió o nihilisme passiu, més aviat és la perduda del vincle *amb el món*, la falta d'esperança pot ser tan desapercebuda que no notariem la seua absència fins que notem que com a subjectes només estem *en el món*, esperant a alguna cosa que no podem canviar.

Des del meu punt de vista, és clar que acceptar l'adaptació no és abandonar l'esperança, més aviat és acceptar que el canvi no és un esdeveniment extraordinari a escala mundial, el canvi també es dona a poc a poc, d'allò més xicotet a allò més gran i que això també és una condició d'esperança, que encara que ens sapiguem condicionats no acceptem en la nostra quotidianitat que aqueixa condició determine el nostre

actuar. La resistència pot ser a diferents escales. Aqueixa energia anomenada esperança suscita el canvi com a intervenció, sense esperança no hi ha res que impulse el canvi, però tampoc implica que tot canvi siga de la mateixa escala.

Gest tècnic

D'altra banda, podem pensar l'articulació entre el pensament de Freire i Simondon, que pot donar-se des de diferents punts. La noció de gest tècnic em sembla a mi, encara que més general, la part que ens fa entendre el per què de l'esperança de Freire en tant aqueixa energia del subjecte que no ha d'apartar-se de l'educació i que fonamenta la seua premissa de «canviar és difícil, però possible».

Per a aquest punt, reprendré la noció de gest tècnic des del pensament de Simondon que és una noció que serveix per a enllaçar la tècnica, la cultura i l'educació, a més del fet que si s'encarrega un d'aprofundir més, també articula altres nocions de Simondon com ho és objectes tècnics o individuació, però crec que per a aquest escrit tractaré d'explicar-ho amb les tres primeres relacions.

Per a Simondon, en paraules breus, el gest tècnic és «l'acceptació d'un perill» Simondon, 2017, pàg. 308 quin perill? La desadaptació del subjecte al mitjà. És a dir, quan les tècniques, a través de la manipulació dels subjectes modifiquen el mitjà, és a dir intervenen, aquesta modificació implica un perill perquè el subjecte es troba davant una desadaptació perquè sorgeix un nou camp d'acció en el mitjà. Aqueix nou camp d'acció, com a desadaptació, genera un perill en el subjecte que alhora li exigeix noves necessitats sobre aquest per a no veure's desplaçat del mitjà (Simondon, 2017, pàg. 308).

Llavors, així Simondon, indica que aqueix gest tècnic, en tant que perill, té el seu costat positiu ja que acceptant el perill, el subjecte es veu en condició de canviar les seues actituds, principalment la cultura que serveix com transmissora d'aqueixes actituds davant del mitjà i això implicaria un progrés per al subjecte.

En paraules de Simondon: «El gest tècnic major, com a acte, és una aposta, un assaig, l'acceptació d'un perill; tradueix la capacitat d'evolucionar, i expressa l'oportunitat més forta d'evolucionar i també la més concreta que haja sigut donada a la humanitat.» (Simondon, 2017, pàg. 309) Cal dir també que aquest gest tècnic no sols és una adaptació al mitjà sinó que implica una inserció tant del subjecte al mitjà com de la modificació del mitjà al subjecte o a un grup humà.

Un altre punt a tindre en compte és l'efecte de retorn que es dona a partir de les tècniques amb relació medi-subjecte-grup humà. D'aquesta manera ho descriu Simondon:

*Quan les tècniques superen els grups humans, la potència del seu contraefecte [*effet de retour] donada a través de les modificacions en el medi és tal que el gest tècnic no pot ser solament una organització aïllada de medis.*

Tot gest tècnic compromet l'avenir, modifica el món i l'home com a espècie el món de la qual és el medi. El gest tècnic no s'esgota en la seua utilitat com a medi; desemboca en un resultat immediat, però inicia una transformació del medi que al seu torn repercutirà en les espècies vivents de les quals l'home forma part. (Simondon, 2017, pàg. 308)

Em sembla important rescatar aquest punt ja que va de bracet amb el que es veurà més endavant en relació amb l'alfabetització. Però el punt central és aqueix efecte de retorn entre la modificació del medi que obliga el subjecte a canviar fent que al seu torn això pugua modificar el medi en un cercle de millora constant o esdevindre medi i subjecte.

Així és com el gest tècnic articula la tècnica, la cultura i l'educació, en aqueix efecte de retorn que exigeix al subjecte l'adaptació. I aqueixa adaptació entesa com una incorporació mútua entre medi-subjecte. Llavors, el gest tècnic provoca a la cultura a canviar la manera en què s'educa per a l'adaptació al medi i aquest al seu torn li exigirà el canvi en la seua tècnica.

Únicament com si això fora un parèntesi, voldria dir que l'adaptació es veu com un procés necessari en que el subjecte hi adapta alguna cosa del medi i que alhora el medi adapta alguna cosa del subjecte, és una relació mútua on no sols es tracta de manipulació del medi, és una cosa diferent es tracta d'una identificació del subjecte amb el medi, tant el medi amb el subjecte.

Alfabetitzar com a gest tècnic

Per a continuar explicant la reflexió sobre l'alfabetització com a gest tècnic no plasmaré exemples, ja que pense que aquesta articulació podria servir per a diverses situacions. Principalment, recupere de Simondon que el gest tècnic és un acte.

D'aquesta manera, podem dir que l'alfabetització, principalment com la coneixem tant llegir i escriure és un gest tècnic que ajuda a l'adaptació del subjecte al seu medi, amb ajuda de la cultura, la lectura i l'escriptura informen el subjecte per a adaptar-lo al medi en relació també amb els objectes tècnics que s'utilitzen per a exercir aquestes tècniques. Com es deia abans l'adaptació entesa com aprehendre alguna cosa, abans que aprendre alguna cosa. El fet d'aprehendre ací pren la forma d'un reconeixement sobre el medi, crec que abans de poder canviar alguna cosa ha d'aprehendre's aqueix una mica com a part del subjecte, difícilment crec que alguna cosa pugua canviar si el que es vol canviar no es fa propi del subjecte i aprehendre'l. La seua addició al subjecte com el que és en el seu esdevenir més pròxim, per a després informar-se en conjunt en un esdevenir diferent.

Podria dir-se que la cultura és l'adaptació del subjecte, un pas necessari, diria jo, dins de l'alfabetització com a gest tècnic. En paraules de Simondon: «La cultura és

una tècnica de supervivència, un instrument de conservació. Per contra, el gest tècnic major és un *acte de cultura* en el vertader sentit del terme: modifica el mitjà de vida de les espècies vivents iniciant un procés evolutiu.» (Simondon, 2017, pàg. 309) Així seria la meua interpretació d'alfabetització de Freire a la llum de Simondon. La cultura com a adaptació entenent que és una tècnica de supervivència, una conservació entre grups, una cultura se sosté a si mateixa per la seua transmissió i adaptació entre subjectes. Però, perquè hi haja un canvi, una intervenció, la cultura ha de ser un acte, el subjecte ha de fer un acte dins d'un camp específic de la cultura la qual vol modificar, millorar o canviar. I perquè succeïska aqueix acte de cultura l'adaptació és necessària en tant incorporació del medi i el subjecte, quasi com una relació on el medi es converteix part del cos del subjecte i aquet se senta capaç d'actuar sobre ell, això per a mi és la intervenció.

Simondon davant d'això diria el següent: «Generalment, aqueixos gestos tècnics no es justifiquen en virtut de les necessitats que els precedeixen, sinó solament dins del sistema de funcions i necessitats que creen per la seua pròpia existència, en certa manera, són gestos dotats d'un poder d'autojustificació.» (Simondon, 2017, pàg. 310) Per això, crec que l'alfabetització com a gest tècnic tampoc es justifica pel que la precedeix, és a dir, cap alfabetització pot ser igual en qualsevol lloc i generació. Així és com es pot parlar d'alfabetització digital, del camp, de la ciutat, d'una certa generació o d'un cert problema al qual algun docent vulga ocupar-se'n. L'alfabetització no es justifica en el que la precedeix, sinó es justifica en el seu fer quotidià, en el que va creant segons les seues necessitats que es creen a partir d'ella. Dins del quotidià, rutinari i adaptatiu poden sorgir necessitats de millora, de ser més. En la seua resistència d'adaptació sorgeix la possibilitat de mirar el que és xicotet i ha de canviar, a vegades ens enfoquem en els grans canvis i oblidem els xicotets.

Encara que és clar que la cultura sí que la precedeix alguna cosa i és una base en la qual es fonamenta, però què és l'alfabetització sinó la invenció, reinterpretació i qüestionament del nostre entorn, hi ha respecte pel que ens precedeix i que cal aprendre'l, però el canvi sempre se suscita de les necessitats que ocorren en determinades circumstàncies actuals i no passades de les quals som conseqüents, però com ho pensa Freire, no són els nostres determinants i sempre hi ha la possibilitat de canvi.

També pense que l'alfabetització quan es diu és una lectura del món, no significa un canvi radical dins del medi sinó en un subjecte, un canvi energètic de l'ésser amb el món, no se sent alié al món sinó se sent amb el món, estar amb el món és una manera d'existència del subjecte. Aqueix canvi energètic del ser també influeix en la seua quotidianitat, la resistència com a adaptació i l'esperança de millora són l'intercanvi energètic dins del motor de la vida, només basta una guspira que pugua detonar un canvi intern d'aqueixes necessitats.

Aqueixa necessitat interna que sorgeix en el subjecte com a esdevenir és energia i que s'entén com una oposició davant els discursos de «les coses són així» o «per a què lluitar si tots els que governen són iguals», aqueixa alfabetització de Freire és l'energia que estimula el canvi de discurs, el canvi d'això que ens fa sentir-nos fora del món. L'alfabetització no sols és en relació amb l'educació com a transmissió de sabers, sinó que implica també la relació cos-món, l'adaptació no sols és una comprensió per on em moc sinó més aviat un entendre la relació de l'ésser com a cos i l'ésser com a món. Aqueixa energia interna que provoca el canvi sorgeix dins del cos i, des de Freire, s'hi podria dir esperança o voluntat, com uns altres l'anomenarien.

En conclusió, l'alfabetització com a gest tècnic en l'educació és un acte de cultura que implica el canvi de l'entorn on m'adapte, és a dir, on hi ha una relació cos-món, perquè el gest tècnic el fa possible gràcies a la necessitat que sorgeix en la interacció de l'ésser amb el món de ser més, de millorar les condicions o de la possibilitat de canvi que percep. La gran tasca de la pedagogia es funda en l'esperança que els camins dels subjectes no estan determinats, la possibilitat de canvi es troba en relació amb el món, en l'acció tècnica, en la relació que fem cos-món i amb l'otretat.

I m'agradaria acabar amb la següent reflexió de Freire:

Si és possible obtindre aigua excavant la terra, si és possible decorar la casa, creure en això o en allò, defensar-nos del fred o de la calor, desviar el curs dels rius, fer discs... si és possible canviar el món que no vam fer, el de la naturalesa, per què no seria possible canviar el món que sí que fem, el de la cultura, el de la història, el de la política? (Freire, 2020, pàg. 124)

Referències bibliogràfiques

SIMONDON, Gilbert, (2017) *Sobre la tècnica (1953-1983)*. Buenos Aires, Cactus.

FREIRE, Paulo, (2020) *Pedagogía de la indignación. Cartas pedagógicas en un mundo revuelto*. México,

INSTITUTO
Paulo Freire

Associació de Persones
Adultes Participants
CPFPAFRANCESSBOSCHIMORATA

TAREPA - PV
Taller per a l'Acció Renovadora
de l'Educació Permanent d'Adults

L'ULLAL Edicions

AJUNTAMENT DE
LA POBLA DE FARNALS

Cent d'Estellés
1924-2024